

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

◆ přednáška, česky, vznik: 24. 4. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 24. 4. 1997

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Už v minulém století a zejména v tomto století se stalo takovou běžnou záležitostí, že se mluví pejorativně o *metafyzice*. A že se mluví o tom, že je konec s *metafyzikou* a že to nové myšlení musí překonávat *metafyziku*.

V minulém století to hlavně říkali *pozitivisté* a *pozitivisticky* orientovaní vědci. Přece *metafyzika*, tak to je zavrženíhodné. Já chci jenom holá fakta, která lze vyfotografovat, zvážit, změřit, jenom takovéhle, nic jiného neberu. To je velmi primitivní, dneska už víme, že to je velmi primitivní. Dneska už takovíto *pozitivisté* čistí vůbec neexistují, protože je to neudržitelné. Ale jakési povědomí konce *metafyziky* trvá dále a oprávněně. Ale my si musíme vyjasnit, co to vlastně končí, co to je ta *metafyzika*, s kterou je konec. A je-li s každou *metafyzikou*. Koneckonců to slovo samo nerazil žádný filosof.

My jsme si to už říkali, doufám, že se na to pamatujete. Byl to Andronikos z Rodu, knihovník, který měl problém, jak nazvat v knihovně svitky, které neměly název. Vědělo se, že pocházejí od Aristotela, nebo mělo se za to, že pocházejí od Aristotela. Vy víte, že s Aristotelem jsou ty potíže, které máme třeba také s Hegelem. Totiž že vlastně jsou ještě větší. U Hegela máme jenom pár knížek, které vydal Hegel sám za svého života a jinak většinou jsou to jistě *kompilace hegelologů*, *hegelovských* badatelů na základě školských, studentských zápisů *hegelovských* přednášek.

Tak třeba *Filosofie náboženství*, tu odpřednášel Hegel asi pětkrát, dokonce na různých univerzitách, protože nebyl stále celý život na jedné. A existují tedy vždycky skupiny zápisů z té jedné přednášky a pak z té druhé, a ne jenom ta *Filosofie náboženství*, prostě všechno jsou jenské spisy a jsou spisy potom z Berlína a tak dále, *Úvody do filosofie*. A teď podle toho, co si ten badatel vybere z těch žákovských zápisů, podle toho vypadá pak vydání té Hegelovy knihy. Hegel ji nikdy nenapsal. Hegel měl jenom poznámky. Ty poznámky se vytisknou, to je potřeba dešifrovat a teď jsou ještě chybná čtení, takže další vydavatel zase, ale toho je poměrně málo. Ale vždycky ten Hegel inspiroval vašimi očima. Že najednou člověk zapomene, co chtěl říkat, najednou vidí, že něco řekl, co zapůsobilo, co najednou změnilo ty skelné oči, najednou z nich udělal něco živého, najednou je vidět a v tu ránu člověk přidá. No a ten Hegel taky přidával. A tohle zapisovali ti studenti. A těch zápisů je z každé té přednášky x. A teď on to opakoval několikrát, z různých let zas různí studenti to zapisovali. A tohleto se dává dohromady. Takže například když si koupíte knihu, která je údajně od Hegela, tak najednou zjistíte, že tamhle v tom výkladu mají také tu knihu od Hegela, ale ono to je úplně jinak. Ne úplně. Když to přečtete, tak zjistíte, že to oboje opravdu s Hegelem něco má společného. A není to doslova. Každý ten student si vybere něco jiného. A nejsou tací studenti, kteří by to zapisovali jako magnetofon. Všecko sakumprásk i s těma úkama a špatnýma oddechama, já nevím co všechno.

Tak něco podobného máme také s Aristotelem. Aristoteles vlastně nevíme, jestli něco sám napsal.

Protože jeho škola se říká *peripatetická*. A to vy víte, doufám z *koiné*, z Nového zákona, co to je *peripateín*, co to je? Vy to nevíte? No, vy nejste teolog.

Jiný hlas: Procházet se.

Hejdánek: Ne, to procházet se, samozřejmě, to je pravda. To byste měli vědět, protože o tom přece mluví apoštol Pavel. Co to je chodit u víře, podle kralického překladu. Chodit u víře. To chodit, to je *peripateín*. Jen se podívejte do Nového zákona řeckého a najděte si to. A teď nevím, jestli to řeknu blbě nebo ne s mou řečtinou, na rozdíl od vás, kteří máte zkoušku z řečtiny aspoň nějakou nebo budete muset dělat ještě. Já jsem nemusel, tak jsem se soukromě do toho nějak pokoušel. Je tam, já nevím, jestli je tam člen nebo ne, *peripateín dia pisteós*, je to možné? Tak mě nikdo neopraví, vy jste na tom špatně s tou řečtinou. Ale prostě chodit skrze víru nebo u víře, skrze *dia*.

Tedy *peripatetická* škola se to jmenovalo proto, že údajně se filosofovalo při procházce, na procházce, že se při tom chodilo. Já si nedovedu představit Aristotela, jak by chodil a pak večer psal. *Nota bene* neměli elektrinu, tak by musel mít, já nevím, petrolejky taky neměli, to jsou ty problémy. Tak chodit v noci těžko,

byste se přerazili. Tak nejspíš to zapisovali ti studenti, takzvaní studenti, to jsou ti posluchači, kteří tam byli v té Akademii a asi také platili něco, protože Aristoteles také z něčeho musel být živ a musel, něco to stálo celá ta věc. Takže ty poplatky, i když se o tom nemluví, tak jistě tam nějaké takové byly. U Platóna to bylo samozřejmě, Platón byl bohatý, ten si to mohl platit a taky si jistě nechal platit, ale byl boháč. Kdežto Aristoteles nebyl bohatý a ještě navíc nebyl Athénan a tak.

Tedy *peripatetická* škola, když slyšíte tenhle název, tak prostě tam zřejmě to, co se zachovalo jako Aristotelovy spisy, v nejlepší případě bylo korigováno, *autorizováno* Aristotelem, ale Aristoteles sám to nepsal. No a teď ještě, takže jsou celé *koncepce*, co je spíš *aristotelské*, co spíš padá k těm studentům, to jest té škole. Víte, že podobné věci máme u obrazů, že jsou slavní, světoznámí malíři, o nichž se teď zjišťuje, že to dávali vždycky malovat svým žákům a udělali ty poslední geniální detaily do toho. A je to jejich.

To máme tamhle sochu svatého Václava, tak tam víte, že kolem to dělali Myslbekevi žáci, že? Je otázka, kolik toho koně udělal sám sám sochař, ale ty postavy kolem to dělali, to dělali jeho žáci a celkem se o tom dlouho nemluvílo. To dneska teprva se to vynořuje, že se o tom začíná mluvit a kdo kterou sochu dělal, i když samozřejmě ten hlavní sochař, kterému to je zadáno, ten tam nějak něco ještě takhle poklepal, aby to mělo tu patinu od něj, něco jako žehnání spíš.

Takže to je ten problém u Aristotela. Naproti tomu nejsou pochyby o tom, že Platón psal sám ty dialogy. Jsou pochyby o některých dialozích, o některých nevíme s jistotou a o některých víme s jistotou, že jsou *pseudo*, *pseudoplatonské*, že? U Aristotela je to komplikovanější, daleko komplikovanější. Takže to je důvod, proč někteří velcí zastánci Aristotela, tam, kde je Aristoteles kritizován námi dosti pozdními potomky, že je nekonzistentní, že tam má rozpory vnitřní a tak dále, tak to svádějí na ty studenty, kteří to blbě napsali, že?

To je v konečném součtu analogie s tím, že máme čtyři evangelia, že? Tak které je to pravé? Které opravdu je Ježíšské? A tak dále. Takhle ptát se prostě nemá moc smysl, to musíme na to jít jinak metodicky.

No a takže toto je ten problém u Aristotela a teď ještě jaksi umocněnější problém je ta jeho *metafysika*. Že totiž každému – to nemusí být ani vědec, nějaký zvlášť aristotelský badatel – aby poznal, že tam je něco v nepořádku v té knize. Tak především tam najdete jednu celou kapitolu o kategoriích. Ta vůbec do *metafysiky* nepatří. Nauka o kategoriích patří, jak jiná knížka se jmenuje, *Kategoriai* a je to součást *Organu*, to jest je to součást té aristotelské logiky. O falešných důkazech sofistů a jsou tam *První analytiky* a *Druhé analytiky* a mezi jiným také tedy *Peri herméneias* tam je. Odtud je poprvé užito tohoto slova, odtud se to táhne až k té hermeneutice dnešní, že?

Příčemž s největší pravděpodobností ten termín *Peri herméneias* – česky je to trochu *nivelizovaně* nebo *nivelizujícím* způsobem přeloženo jako *O vyjadřování* v tom Mrázkově překladu, což není správně, vyjadřování, ale je to o interpretaci fakticky, že? A je to odvozeno od boha Herma.

Tak do téhle skupiny logických spisů, které se říká u Aristotela *Organon*, patří také ta monografie, ta studie o kategoriích, což jsou nejvyšší pojmy, které už nemůžete definovat tím, že byste řekli vyšší pojem a specifickou diferencí. Víte, že to je jeden ze způsobů definování *per genus proximum et differentiam specificam*. To znamená, řeknete nejbližší vyšší rod a specifickou diferencí. Přitom se říká *genus proximum*, to tedy nemůže být jakýkoliv, my musíme vědět, kolik těch schodů jsme přeskočili a nemáme přeskakovat, že?

Čili říci třeba, že pes je obratlovec, to jsme přeskočili hodně schodů. Pes je pes domácí třeba, to je *taxonomická* jednotka, která patří mezi psovitě, a to je čeleď nebo řekněme – nejsem v [nesrozumitelné] příliš silný, ale říká se tomu latinsky *familia* – možná že je to ještě nějaká vyšší, nevím, nechtěl bych rovnou skočit do šelem psovitých. Pač šelmy psovitě, kam patří například vlk, nejsou psovití. To je ještě mezitím, jinak bych přeskočil ledacos. Máš pes domácí, vedle něho jsou také psi nezdomečkaní a potom psi znovu zdivečkaní jako je dingo. A to už jsou samostatné jednotky.

Tedy něco podobného je také v logice a vlastně v té logice to vzniklo na začátku. Toto je metoda logická a

týká se pojmů. Dokud někdo nevynalezl pojmy, tak nemohl se ani pokoušet pomyslet, co to je definice. Definice není slovní záležitost, nýbrž pojmová záležitost, i když bez slov to nejde.

No a tedy to, že v té takzvané *metafysice* je kapitola o kategoriích, je navýsost pozoruhodné a varovné. Jak to, že to tam je? No ale pak tam najdete, když se tam podíváte víc, tak zjistíte, že některé věci se opakují. Jak to, že se v jedné knize opakují některé věci? To ukazuje, že buď je to jakýsi *konvolut* více textů, pak se to může opakovat. Když někdo vydá sborník svých prací k nějakému tématu, které pocházejí z třeba dvaceti nebo třiceti let, tak pochopitelně se tam některé věci budou opakovat.

Někdy je to dost trapné, to mně právě vyčítá můj nakladatel teď, že tam mám – já nevím, říkal na sedmnácti místech, to silně přehnal – ale na několika místech tam mám ten svůj ohraný příklad o muži, který odchází do zaměstnání a ve dveřích se otočí a klade své manželce otázku: „Kolik je venku stupňů?“ A žena odpovídá: „Jen si ten kabát vem.“ Takže tohle tam je asi třikrát nebo čtyřikrát, tak teď na mě, že to je blobost, že to tam musí být jednou a tamto kdyžtak jenom na to tak poukázat a víz tam a tam, pač je to trapné to tam říkat. No, je to pravda, no, ale zase to nebude věrné, že, nebude to přesně, jak to v těch letech skutečně bylo napsáno.

Takže to, že tam několikrát se u toho Aristotela opakuje totéž, i když vždycky trošku jinak, ve skutečnosti to je druhý argument pro to, že to vlastně Aristoteles takhle nenapsal.

No, a když se s tím někdo zabývá ještě důkladněji, tak zjistí, a jsou na to různé teorie, že to původně jsou neúplné zápisy několika Aristotelových přednášek zřejmě, nebo, řekněme, jsou to neúplné texty Aristotelovy, nejméně tři, ale někteří říkají čtyři, někteří pět, které k sobě původně nepatřily.

A tohleto někdo sebral a dal dohromady a ty svitky prostě přišly k sobě. A začalo se tomu říkat metafyzika kdy? Když přišel ten knihovník, kterej pendrek věděl o *filosofii* – teda tehdy byli knihovníci možná taky vzdělaní, něco věděli, ale jeho úmysl nebyl *filosofický*, nýbrž byl knihovnický, a označil tento svitek názvem, kterej ukazoval, kde je ten svitek umístěn. A protože tento svitek byl umístěn vedle osmi knih Aristotelových o fyzice, které se nejmenujou fyzika, nýbrž *tēs fysikēs akroasios* – to je skutečný název toho spisu, který má osm knih. A vedle toho byl neoznačený svitek, tak ten neoznačený byl označen tak, že to je to, co je vedle fyziky. A to už bylo ne podle názvu fyziky, ale podle toho, jak se to zkracovalo. Protože ta fyzika původně znamená *ta fysika*, ty fyzické věci.

Ta fysika jsou ty fyzické věci, *to fysikon*. No, ale to už je změněný rod. *Ta fysika* je množné číslo, že to jsou ty fyzické věci. Ještě nevíme, co je *fysis*. Ne to, co myslíme dneska.

No, a teď je tam to slovo *meta*, což znamená za nebo vedle. To dneska už zas skoro nikdo neví a všimněte si, že když třeba analytictí *filosofové* a logici a neopozitivisté užívají toho slova *meta*, například že to je metavěda, tak tím myslej, že to je nadvěda. Ale to není, *meta* je za, nikoliv nad. Kdybychom chtěli říct to, co potom špatně přeložili Římané do latiny a potom užívalo se běžně ve středověku, že totiž metafyzika se zabývá tím, co je nadpřirozené, to jest *super-natura*, tak oni špatně přeložili *meta* jako *super*. Protože kdyby tam mělo být řecké slovo, které legitimně přeloží jako *super*, tak by to muselo být *hyper*. Byla by to hyperfyzika, nikoliv metafyzika. Metafyzika je prostě to, co je vedle fyziky. To je původní význam toho slova.

A proč to vykládám? Inu, že když někdo teď řekne, že metafyzika je překonaná, tak to bere s takovou samozřejmostí, že to je nějaký už *filosofický* výklad toho slova metafyzika. Je to jasný. No prostě dodatečně se k tomu slovu metafyzika dala interpretace *filosofická*, že jsou nějaké věci fyzické a potom jsou věci, které jsou nadfyzické, nadpřirozené, a metafyzika se zabývá tedy tím nadpřirozeným. A protože samozřejmě to nadpřirozené – to zas je teologie středověká – nadpřirozené přichází zjevením a metafyzika je výkon lidský, tak teď mezi tím, co je nadpřirozené ve smyslu nedosažitelné lidskou moudrostí, lidským rozumem, a mezi tím, co je pouze fyzické, je ještě něco mezi a tedy v tomto smyslu metafyzika je jakýmsi hájemstvím rozumu, který částečně poznává to nadpřirozené.

To je všechno konstrukce strašlivá. Původně to byl knihovnický termín. No ale když si tohleto tedy uvědomíme, tak přijmeme-li tu tezi, že je konec metafyziky v tom tradičním významu, tak ale slovo metafyzika musíme osvobodit. Proč bychom měli, když je něco zrušeno, nechat zrušené i to slovo? Nám

se to může hodit. Tedy budeme říkat stará metafyzika, tradiční metafyzika, a potom budeme říkat nová metafyzika, aby se to odlišilo, než si zvykneme na to, že s tou starou už vůbec nebudeme mít nic společného – to bude jenom pro odborníky, pro historiky – a metafyzika může dostat nový význam. To slovo metafyzika bude mít zase funkci.

A to jsme si připravili tím výkladem – já jsem to mimochodem zapomněl smazat, tu tabuli – jestliže připustíme, že je nějaký rozdíl mezi vnějším a vnitřním, mezi předmětným a nepředmětným, tak my si to můžeme zase zjednodušeně, schematicky – a musím hned říct, kde to potřebuje opravu – musíme si to myslet tak, že tady nahoře máme předmětné skutečnosti a dole nepředmětné. My jsme ale řekli, že ryzí předměty nejsou žádné. To jest něco, co by bylo i tady nahoře. Nic takového není. Můžeme to však myslet. To jsou trojúhelníky třeba. Trojúhelník je čistý předmět, ryzí předmět. Ale ten nikde neexistuje. Ten se nikde nevyskytuje. Nikdo nikdy neviděl žádný trojúhelník jako čistý předmět.

Možná se vám to zdá divné, protože vy jste viděli už trojúhelníky namalované a vyřezané ze dřeva a já nevím co všechno, ale to jsou pouhé napodobeniny, to nejsou skutečné trojúhelníky. To je velmi nepřesné vždycky. To nepovažujeme za trojúhelník. A ten trojúhelník není sám schopen se udržovat trojúhelníkem. Šlápnete na to, on se zlomí a nenaroste znova z toho trojúhelníka. Trojúhelníky nejsou od přírody, poněvadž to, co je od přírody, to naroste.

Neboť – a teď se vrátíme k tomu slovu, co to je *fysis*. *Fysis* souvisí s *fyein* a *fyesthai*. *Fyein* je roditi, *fyesthai* je roditi se, ale taky to znamená růsti. Od toho máme fytopatologii – to je patologie rostlinná, že jsou nemoci rostlin, tím se zabývá fytopatologie. Tam vidíte, že podobně máme třeba *fytoplankton*, je rostlinný plankton v moři třeba, nebo u nás v rybníce, a *zooplankton*, to jsou živočichové, kterými se zabývá zoologie, nejsou to rostliny. Tak vidíte, že toho *fyein* a *fyesthai* a *fysis* a tak se používá i dokonce v naší vědecké terminologii dodnes.

Čili o *fysis* můžeme mluvit jenom u takových skutečností, které vznikly zrodem, vyrostly a umírají. To, že tam *thanatos* k tomu patří, máme na to jeden zlomek z Herakleita – já jsem nevěděl, že se tímhle budu teď zabývat, tak byl bych vám ho přinesl, přinesu ho snad příště, abych ho odcitoval přesně, ten zlomek – že tedy tam, kde je *fysis*, tam je vždycky *thanatos*. Možná, že už jsem to také zmiňoval, má to svůj význam pro dějiny dogmatu. Víte, že monofyzité byli odsouzeni jako heretici, protože říkali, že Ježíš má jenom jednu *fysis*. A tuto tezi je možno držet na základě toho, že se narodil pouze Ježíš, ale Bůh se přece nenarodil, takže Bůh nemůže být *fysis*. Pro staré Řeky samozřejmě voda Thaletova, vzduch Anaximenův, oheň Herakleitův nebo tyto tři života zbavené živly, které se staly prvky pouhými, *stoicheia*, plus země, která přestala být bohyní a stala se také mrtvým prvkem, elementem, o tom se nedalo říci, že to má nějakou *fysis*. Ani živly, ani prvky neměly žádnou *fysis*.

O *fysis* můžeme mluvit jen tam, kde se něco zrodí, kde to vznikne zrodem, nikoliv sestavením. Proto *fysei* vznikají jiné skutečnosti než uměle. Od přírody je něco jiného než uměle. A jsou některé skutečnosti, o kterých není jasno, a to právě třeba sofisté v době Sokratově o tom diskutovali, zda třeba jazyk – a tím mysleli především řečtinu, to je ta subjektivita těchhle velkých, kteří si mysleli, že všichni ostatní, kteří mluví jinak a není jim rozumět, že pouze blábolí, a říkali jim potom *barbaroi*, nebo my Němci, jakože jsou němí – zda jazyk, ten správný jazyk, zda je od přírody, anebo je to lidská úmluva na základě lidské úmluvy, nebo dokonce na základě nějakého ustanovení lidského. Buď od přírody se říkalo *fysei*, ustanovení lidské, to bylo většinou vladařské, to je *nomó*, podle zákona, anebo je to úmluva, tvrzení lidí, *thesei*.

Teď jde o to, jak vznikl jazyk. Jestli vznikl zrodem, pak je od přírody. Poněvadž příroda je to, co je přítomno už při zrození. Proto je to při narození, při rození. Tedy tady vidíte, že jestliže byli heretizováni ti, co říkali, že Ježíš má jenom jednu *fysis*, tak prostě tato teze nestačí. Že musíte přihlídnout k argumentaci, která už je, a jestliže najdeme mezi těmi heretizovanými monofyzity někoho, kdo ukazoval na to, že *fysis* nemůže mít Bůh, protože Bůh je nezrozen, tak musíme změnit ten verdikt, dodatečně rehabilitovat ty monofyzity, kteří takhle argumentovali.

To je jiná věc, to je jiná věc, ale teď jde o to, jestli všichni. No a teď právě, to je právě to, monofyzitismus je obojí. A byli odsouzeni, s velkou pravděpodobností byli odsouzeni i lidé, kteří říkali pravý opak, ti byli

ještě na tom hůř, ti upírali božskou podstatu. Pak se tomu říkalo podstata, což je zas chyba, *fysis* není podstata a tak dále. Ale skutečně je potřeba revidovat všelijaké teze, jestli tam nebyly náhodou takovýchle momenty. Poněvadž pokud nebyly, tak ta celá věc je interpretovatelná nějak jinak a musí se říct, o co vlastně tedy jde, co to je ta božská *fysis*, co to je vlastně? Když se užije slova řeckého a neví se, co to je, no tak to je blablabla. Tedy musíme říci, co to vlastně znamená *fysis* v tom novém posunutém smyslu. Ale to nechme stranou, nám teď jde o tu metafyziku.

Tak já jsem jenom chtěl ukázat, že musíme vědět, co bylo za, co patří ke kořenům toho slova a že někdy se nám to docela hodí, že můžeme rehabilitovat to slovo, když mu dáme nový význam. A tak, jak jsem tedy řekneme *per nefas* začal podezírat, že někteří mohli argumentovat *per fas*, že Bůh se nezrodil, a že byli zahrnuti mezi ty, kteří byli odsouzeni, řekneme právem, pokud to připustíme, pokud ale připustíme zároveň, že věděli, co to je *fysis*, a že věděli, o co jde a tak dál. Tedy že něco podobného můžeme udělat i s metafyzikou. A to na základě toho, co jsme si minule říkali. Že zaprvé, jestliže nejsou žádné, tedy nejsou žádné skutečnosti v pravém slova smyslu skutečnost – teď co to je skutečnost, tam je zas problém, k tomu jít, no ale teď chvíli si necháme to na úrok – jestliže nejsou žádné ryzí předměty, leč myšlené, leč míněné, ale ne skutečné. Ale naopak tedy připustíme, že jsou nějaké ryzí nepředměty – k tomu se dostaneme vzápětí – tak většina skutečností, které známe z našeho okolí, z našeho prostředí životního jsou skutečnosti konkrétní. *Konkrétní* je pěkné slovo, které bylo dlouho vykládáno – jsou dva výklady – a dlouho bylo vykládáno tak, že jde o srůst. To mělo filosofické důvody, proto to považujeme za relevantnější. *Cresco* je růst, čili je to překlad *cresco*, je vlastně překladem, aktivním překladem, nebo též překladem v aktivní podobě, toho *fýsthai*, to jest médium. *Fýein* také znamená růst, a tedy rostlina v češtině by znamenala všechno, co roste – i zvíře a člověk, to všechno roste. Řekové dokonce za rostliny, tedy za to, co vyrostlo, považovali pohoří, třeba Urános a jiná ostrova. Podobně ostrovy vyrostly a pro ně také vyrostl především svět vcelku. Svět vcelku se zrodil, vznikl zrodil. To je ten rozdíl nás a Řeků. Takže my nemůžeme prostě jenom říct, že pro ně to byl prostě vznik, protože to aplikovali také třeba na hory. Nikoli, oni hory považovali za cosi živého, co vzniklo živým zrodem. Takže to je rozdíl od nás.

A když to chceme dále tedy promýšlet, tak musíme si uvědomovat, že tady má velkou roli Aristotelés, který udělal něco zásadního, i když vlastně na první pohled vypadá opravdu tak, že se něčeho naučil od Aristotela, pak to přejmenoval a udělal z toho naschvál něco jiného: odmítl jeho *ideai* a místo toho má *morfai*, odmítl jeho tekoucí blátíčko a místo toho tam má *hýlé*. Jenomže jedna důležitá věc, že pro Aristotela *hýlé* i *morfé* jsou pouhé možnosti. To je skutečnost v možnosti, nikoli skutečnost skutečná. A to znamená, že ta skutečná skutečnost potřebuje, aby *morfé* a *hýlé* se nějakým způsobem spojily, a to ne *synthetikonem*, nýbrž srůstem. Srůstem v tom smyslu, že tam ten jediný pohyb relevantní je růst. Přičemž růst zase v češtině i vůbec obecně v celé evropštině znamená nabývání na kvantitě, ale to je chyba. Růst je něco, co znamená spíše zkvalitňovat, ne zvětšovat. Zvětšování je právě redukce růstu na prostorovost, že něčeho kvantitativně přibývá. To není v pravém slova smyslu růst. Růst je právě to organické. Čili že roste váha, když přidáváte cihlu k cihle, to není růst v pravém slova smyslu.

Takže když takhle budeme rozumět tomu, no tak potom se ukáže, že ten srůst *hýlé* a *morfé*, že je možný jen v tom pohybu, který je růstem. Zatímco místní pohyb – zůstat na místě – je jenom odvozený. To je druhotný pohyb, to vlastně není žádný pořádný pohyb. Proto také velkou důležitost u Aristotela má konec pohybu, cíl, *telos*, a proto *entelecheia* je tak významná síla, která potom mnohem později, o víc než dvacet století později, vitalisté spojovali tu *entelechií* s chápáním života. To jest růst, život, *entelecheia*, to všechno patří dohromady. Čili myšlenka srůstu je vlastně založena Aristotelem, i když nebyla pojmenována, nebyla přesně vymezena, ale dostala se potom do latiny, zejména to mělo značný význam pro středověk, pro tu druhou epochu středověku, kdy byl recipován Aristotelés, a odtud význam toho slova *con-cresco* a výsledek totiž *concretum*. *Concretum* ve skutečnosti znamená srostlíci. To, co srostlo.

To znamená, že my si můžeme tady teď tu většinu skutečností znázornit tím, co jsme už udělali minule, že to je jakási událost. Teď tady rozměr tady bude budoucnost, tady bude minulost. A my jsme si minule

říkali, já vám to jenom připomínám, že tedy když takhle chápeme událost, tak je to něco jiného, než běžně chápeme. To jest událost začíná, přichází z budoucnosti. Událost se děje tak, že přichází z budoucnosti. Tedž když přítomnost byla tadyhle, tak ta událost ještě nezačala. A když začala, tak to celé bylo posunuto takhle. To je chyba. To vypadá, jako kdyby tohle bylo nehybné. Takhle si představovali Herzík a spolupracovníci možnost modelovat událost, že je to jakýsi doutník, který prochází tou hranou přítomnosti. A tím vysvětlíme, že třeba roste rostlina nebo zvíře z malého na velký, protože postupně přecházejí ty přítomnosti do té srostlice. A pak už nechali tady to celé zakulatit, protože člověk se nezmenšuje moc přiměřeně, symetricky k tomu, jak byl mrňavej, když se narodil, že by před umřením byl zas tak mrňavouček. Takže to se pokoušejí zaválcovit, publikovali ve vědě a připomenulo *Věda a život*. Takže nejdřív ta událost vůbec nebyla, že? Pak, čili my si to teď uděláme tak, jak to je z našeho pohledu, a budeme vědět, že to je obráceně, že tohleto je ten kus události, ale muselo by se to na druhou stranu, já to dělám obráceně, protože musíme tomu schématu nějak vyhovět. Čili tohle je dění události, ze kterého ještě vůbec nic nepřišlo navenek, že? To jest není nic vidět, ale už se ta událost děje. Nejenom že ta událost přichází z budoucnosti, a ona v té budoucnosti už se začíná dít.

Pak přijde období, kdy navenek je vidět růst, ale stále se ještě něco děje v té události, to jest stále se ještě něco děje v tom nitru, v tom niterném dění. Pak se v tom niterném dění už neděje nic, ale navenek ještě leccos, například že někomu ještě rostou fousy, ale to není v tomto smyslu. Jde o to, že daleko lépe to je, že někteří cynici se tak vyjadřují... vzpomínáte... Brecht třeba také použil v scénách, že je tady spousta starých lidí, kteří ještě jsou úplně mladí, a spousta mladých, kteří už vlastně umřeli. A ještě furt. To dokonce je původně v evangeliu a bylo to mnohými *filosofy* znovu a znovu opakováno, prostě je možno umřít zaživa.

To je to, co se děje, tadyhle tohleto je zbytek dění této události, který přešel úplně jenom v setrvačnost. Ten už jenom dožívá. Tam už vlastně nitro není u toho. Samozřejmě to všechno záleží na tom, jak to namalujeme a jak uděláme to schéma. Takže z toho nic neplyne, to je jenom pokus interpretovat, že? No a k tomuhle teda, když jsme si to minule říkali, tak je evidentní jedna věc, že všechno, co nám dává ta věda, která nikoli ta antická, nýbrž ta vzniklá v renesanci a po renesanci, takzvaná novodobá věda, která se zabývá jenom tím, co lze změřit, vážit a tak dál, jak to potom formuluje ten pozitivismus v krajním případě, že to je to faktické, to je to, co je přístupné zvenčí, nemusíte to interpretovat, nýbrž prostě to uvidíte, máte to tady před sebou, stačí to jenom popsat.

Zkuste popsat román. To je stoh papíru svázaný po jedné straně a teď co tam můžete popsat? Můžete popsat jednotlivá písmena, můžete napsat x knih o tom, jak jednotlivá písmena vypadají, jak často která se tam vyskytuje a tak dál, ale nejste u románu, poněvadž román popsat nelze, tomu musíte nejdřív porozumět. A tohleto ta moderní věda nechce.

Samozřejmě jsou tam výjimky, je tam jakási oscilace, Rádl v *Moderní vědě* říká, že se situace mění, znovu se mění, a to už mnohokrát, že najednou jako přírodovědci mají smysl pro smysl. A smysl není nic, co můžete konstatovat. Smysl je to, co je otevřeno našemu porozumění, a když tomu nerozumíme, tak to nemůžeme konstatovat, prostě tam smysl žádný není.

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: To přístupné zvnějšnění, ale i kdyby to vůbec nebylo, tak ta událost není růstem, nýbrž ta událost je tím, co popisuje třeba Démokritos, že vlastně jsou jenom atomy a prázdno, a ty atomy jsou takové a takové, liší se mezi sebou velikostí, tvarem a polohou a padají všechny shora dolů a zachycují se o sobě, takže dělají takový chumáček. To je všechno nějaké vnější zdání.

Čili výsledek je ten, když ta věda se zabývá jenom těmito věcmi nahoře nad tou čarou, to je to přístupné zvnějšnění, byť za cenu rozpárání psa, abychom viděli, co je uvnitř. A pořád je to zvnějšnění. I to rozpárené je to přístupné zvnějšnění. A přestane to být pes. Pořád je to přístupné zvnějšnění. Tedy ta věda nám vlastně nevykládá tu skutečnost přiměřeně, *adequátně*. Ta věda nás ochuzuje o to, co není možno konstatovat, co není možno vyfotografovat, co není možno nahmatat, potěžkat, zvážit, změřit a tak dále a tak dále. Přičemž růst je to srostání toho dvojího.

Tady na tom vidíte, jak ta věda samozřejmě přinesla ohromné výsledky, ale přinesla také negativní věci. A my musíme vědět, kde jsou kořeny těch chyb, ještě jiné než nějaké náhodné omyly, jak se to dosud stále vykládá. Že ta věda sice ještě neví všechno, ale to je jenom čas. Ne. Je to porozumění, že nikdy nebudeme vědět to podstatné, ne všechno, ale to podstatné nebudeme nikdy vědět, když se budeme držet jenom tady nad tou linií, která odděluje, a teď je otázka, jestli je to pouhé schéma, jak to odděluje, to je jediná věc, čili odděluje vnitřní a vnější. A protože jde o srůst, a my víme, že to v řečtině je *concretum* a u nás *konkrétne* dostalo tento zvláštní význam, že konkrétní znamená jednotlivé.

Tak my víme, že první chyba tohoto schématu je, že se tady dělá ta čára, jako kdyby probíhala mezi tímto světem a nějakým jiným. Zatímco ta čára probíhá v každém tom konkrétně, v každé té srostlici zvlášť. V každé té srostlici jde o srůst toho dvojího. A my tedy, když pozorujeme jedno jediné zvíře, tak my nemůžeme to zvíře celé zařadit na jednu nebo na druhou stranu téhle té roviny, nýbrž ta rovina nebo ta hranice mezi vnitřním a vnějším probíhá uvnitř každé té události, těch událostí by tady bylo mnoho. Tohle to vlastně, co je mimo událost, tak vlastně není kam dát. To rozdělení dochází právě jenom tam, kde jde o srostlici.

Teď se na to podíváme ještě jinak, ta jednotlivá srostlice, jak to z hlediska té jednotlivé srostlice vypadá, tak především zase si uděláme tady jakousi osu, která rozděluje vnitřní a vnější. A ta jednotlivá, my jsme zmenšili tu událost, ta je takhle. A teď od té události jdou takovéhle trychtýře. Tady ta událost sice je uvnitř rozdělena na vnitřní a... rozdělena? Ona není rozdělena, právě že není. My ji můžeme jenom mínit jako rozdělenou, ve skutečnosti je srostlá. Není rozdělena, ale srostlá. Tam můžeme mluvit o srůstu, jak jsme to viděli tady, srůstu toho vnitřního a vnějšího. Nebo vniterného a vnějšího, ono to bude lepší. A teď ale, když podnikne ta událost nějakou další akci, tak ona může zasáhnout například nějakou jinou událost, která je tadyhle tím, že na ni hodí šutr. Čili ta událost sama skončí tím, že vystrčí tu ruku, ale pak pustí ten kámen, a ten kámen, to už není součástí té události, ten kámen je cizí těleso, to je *corpus alienum*, které bylo uchopeno a hozeno.

A to pak setrvačností běží dál a dál, až zase zasáhne nebo nezasáhne další událost. Takže ta událost jednak sama trčí do toho vnějšího světa, do té části světa, které říkáme vnějšek, a zároveň ale tam může mířit svými aktivitami. To, co tady teď dělají, jak to pořád je slyšet, pomocí lopaty přendávají kameny a zem a pomocí autogenu tam svařují nebo naopak rozvařují nějaké trubky a takovéhle věci, to je způsob, jak zasahovat do toho vnějšku. A zároveň toto zasahování vždycky představuje aktivitu, která se podobá té celé aktivitě, tomu aktivnímu srůstu, tomu růstu té události samotné, to jest toho jednotlivého člověka třeba. Ta jeho aktivita sama také nějak koření v té předmětnosti nebo v té niternosti a přesouvá se přes tu hranici a stává se čímsi zvnějšíněným a působícím ještě navenek, který už není jenom zvnějšínění, který je zvnějšínění něčeho úplně jiného a je zvencí nějakým způsobem postrkován nebo proměňován.

No a teď ta celá zajímavá věc je ta, že když se soustředíme, my jsme si říkali, co to je reflexe. Že událost je schopna ze sebe vyvodit jakousi aktivitu, která místo aby se vztahovala k nějakému objektu, tak se vztahuje k té aktivitě samé a tomuhle říkáme reflexe. A ta reflexe může být sama zase reflektována a každá reflexe znamená jakési dodatečné rozpoznávání, které se později změní v rozpoznávání jakoby *protencionální*, rozpoznávání dopředu. Takže můžeme odhadovat, když něco uděláme, co to asi může udělat, tím tam můžeme ještě představovat si dopředu, nejenom dodatečně, ale na základě zkušeností, které jsou záležitostí té dodatečné reflexe. A tam ta reflexe spočívá v tom, že přičteme něco z té akce, která pokud se podaří, tak musí na sobě něco mít, co zakládá tu zdařilost. Ta zdařilost vždycky závisí na přiměřenosti tomu objektu. To znamená, jestliže se akce zdaří a my ji podrobíme reflexi, tak my poznáme něco o tom objektu. No ale když poznáme něco na tom objektu, a ne všechno, tak musíme poznat také, co není na vrub objektu, co nemůžeme přičíst tomu objektu. A tam najednou člověk si začíná uvědomovat – bohužel až člověk, zvířata to ještě neumějí, tam to probíhá takovým ještě nečistým způsobem – a člověk si může, a také ne všichni lidé, prostě je to všude tam, kde je reflexe možná, to znamená, kde prorazilo to evropské myšlení, tam si začíná uvědomovat člověk nejenom ten objekt, ale také subjekt sám sebe jako subjekt.

Takže to je tak daleko, jako můj učitel J. B. Kozák v knížce, kterou vydal těsně před válkou *Věda a...* já už si nevzpomenu.

Jiný hlas: *Věda a dům?*

Hejdánek: Ne.

Jiný hlas: *Věda a duch.*

Hejdánek: Ano, *Věda a duch*. Děkuji. Tak tam má taková slova, jakože vlastně je to takové jenom míněné centrum aktivity, jakýsi bod uvnitř nás, který jenom můžeme myslet. Chyba lávky, tohle nikdy není bod. Především bod vůbec ve skutečnosti žádný není, to je jenom myšlená záležitost. My víme, že existuje stále naléhavěji pro všechny fyziky, i když někteří se tomu vzpírají, nutnost všechno kvantovat. To znamená kvantovat i prostor a kvantovat i čas. Existuje jakýsi nejmenší kousek času, který ještě je časem a ne bodem. A nejmenší kousek prostoru, který ještě pořád je kouskem prostoru a není bodem.

Takže tohle nikdy není bod. To je vždycky srůst dvojího, přinejmenším srůst dvou bodů – ale to je blbost, nejde o body. Čili je to srůst, je to komplikované. Je to něco, co vyžaduje dvojí, podvojnost. Je to srůst dvojího. No a to znamená zároveň, že musíme symetricky předpokládat, že podobně jako je svět vnější, tak je taky jakýsi svět vnitřního.

A teď spoustu věcí, které jsme se pokoušeli objektivovat jako něco, co patří k těmto skutečnostem, a abychom to mohli, tak jsme tady třeba udělali jakousi takovou cenzuru a tohleto je pozemské a tamhleto je nebeské. Tak je to hrubá chyba, protože to nebeské jsme zvnějšíli, dali jsme to někam nahoru, a to je nesmysl, tam samozřejmě ten Gagarin ho nemohl potkat. Čímž argumentovali – pokud tu narážku chápete – tím argumentovali sověti. Gagarin, že byl ve vesmíru... to jim bylo jedno, že to bylo takhle kousek kolem Země. Co to je ten vesmír proti tomu... a že tam žádného Boha nepotkal. Což on tam také není v tomto směru.

Prostě jde o to, že je tady druhá možnost, svět vnitřního. A ten svět je nikoliv nestrukturovaný, nýbrž strukturovaný. A my jsme si ho od samého začátku říkali – a je to všechno, jak říkám, určitá hypotéza – je to návrh, jak jinak myslet, než jsme zvyklí. Možná, že to je chyba, ale i když to je chyba, je to moc fajn, že to je něco, od čeho se odrazíme, abychom si zpochybnili to, co považujeme za samozřejmé. Ty všechny ty představy, že chceme, aby někde na obláčku tam sídlil fousatý pánbůh. To je prostě hrubá chyba ne proto, že žádný Bůh není – i tuhle věc lze třeba zpochybnit – nýbrž že prostě to je špatný směr, kde ho hledat.

Ale když Augustin promluví na začátku svých *Konfesí*: „Jak já vlastně, jak já mohu k tobě, Bože...“ A to mě mimochodem nadchlo, minule jsem vám myslím už říkal o tom rozhovoru s Lorenzem Popperem a doporučuji to ke čtení. Tam jsem teď našel – já jsem to neměl přečtené, jenom jsem to tak prolétl, takže jsem něco přeskočil – teď jsem tam našel ještě krásnou Lorenzovu větu, že vlastně o Bohu by se vůbec nemělo mluvit. Že dokonce už, když o Bohu mluvíme a říkáme „on“, už je to rouhání. Já jsem byl úplně okouzlen, že toto řekne přírodovědec. Samozřejmě necháme stranou, jaké má motivy, jaké má filosofické nebo pseudofilosofické důvody k tomuhle, ale já jsem tím byl okouzlen. To je rozpoznání něčeho neobyčejně podstatného.

A jestliže je *mýthos* převážně orientován a stále víc orientován na vnějšnost, i když to nejpodstatnější nepovažuje za znějnitelné nebo znějnitelné... v mýtu vždycky jde především o to, co se neříká, ne o to, co se říká. To je zase další chyba takových religionistů, jako byl Pertold, že sbíral všelijaké informace o tom, jak vypadají mýty, a strašně ho zajímalo, že třeba v Oceánii tam jsou přesvědčení, že svět vznikl tak, že se z moře vynořila želva a na tu želvu vylezla další želva a další želva a asi třináctá želva, na té se postavil slon a to je svět. Tato krávošina, tento nesmysl, jenom uhlazoval ty komplexy, které měli Evropané, že ničemu nerozumějí, takže teď se mohli chechtat, jak jsou ty primitivové blbí. A ono o to vůbec nešlo. Totéž bylo možno říct bez vyslovení slova želva nebo vyslovení slova slon a bez stejného počtu, mohlo se to říct jinak. To nejpodstatnější vlastně nebylo řečeno. Do toho bylo potřeba někoho zasvětit.

Nicméně ani ten *mýthos* nevěděl nic jiného, než mluvit o želvách a o stromech a o slonech a o nevim o

všem možném, a nevěděl vlastně, co jiného. A na to navázala ta pojmovost řecká, která to vlastně důsledně všechno zpředměťovala po vzoru geometrickém. Ze všeho dělala trojúhelníky, ale z ničeho, co je tadyhle v tomto světě, nejde udělat trojúhelník. Takže my musíme se pokusit myslet jinak. Přínejmenším myslet tak, že ne vždycky všechno převádíme na modely, které se nehýbou. Jestliže tadyhle to vnější jsme si stále proměňovali v něco nehybného – to jest, my sice víme, že je jakási evoluce biologická, nicméně systematika botanická i zoologická spočívá v tom, že se fixují taxonomické jednotky. A když teda jdeme o sedm milionů let zpátky třeba, tak jenom řekneme, že ty taxonomické jednotky tam jsou jiné. Ale jaký je přechod z těch minulých taxonomických jednotek k těm našim, to prostě musíme vyloučit, to nedovedeme. Ale víme, že ve skutečnosti to tak bylo, my jenom to nedovedeme těmi taxonomickými jednotkami popsat. My tam jenom vždycky děláme ty průřezy po těch statisících nebo milionech let.

No a tedy, teď je otázka, jestli vůbec jsme schopni nějakým způsobem mluvit a myslet o tomhle světě vnitřním. Ale aby to bylo takhle naprosto jasné, tak jsme si museli pomoci tím schématem. Jestli to půjde, to je otázka, a bude to trvat možná stovky let. Možná taky že ne. Jestli to vezme pár set filosofů a teologů vážně, no tak dneska by ta doba toho vývoje nového způsobu myšlení by mohla být mnohem kratší, než byla ta doba od Thaléta k Platónovi. A to trvalo pár set let. Možná, že by to za stovku let, možná za dvě, tři generace... kdo ví. Ale my musíme vědět, co chceme, kdežto tehdy to filosofové nevěděli. Oni něco dělali a pak to reflektovali, a ještě to reflektovali špatně. A my jsme to od nich převzali. My teď máme ty zkušenosti, my víme, co se s tím dosud dělalo, a my to musíme zkusit jinak. Tedy jestliže má smysl mluvit o metafysice v novém smyslu, tak je to metafysika, která je za tou sférou toho *fysis*, přičemž *fysis* je konkrétní, spadají tam obojí. A metafysika se týká nikoliv toho, co je *supernaturále*, nýbrž týká se toho, co umožňuje jakékoliv rození, jakýkoliv vznik rození a co umožňuje jakýkoliv růst a jakékoliv srůstání. A to je něco v tom světě vnitřním. A že v tom světě vnitřním nutně musí jít o nějaký typ strukturovanosti, a ne nestrukturovanosti. To není žádná *nirvána*. Je to strukturovanost, ovšem strukturovanost, kterou nemůžete myslet tak, že hned to zpředměťujete všechno. Struktur dosud jsme mysleli jenom jako cosi předmětného, předmětně zvenčí popsatelného. Tady to nemůžeme. Ale že to má nějakou strukturu, to vyplývá už z toho, že jsme si tady říkali například: někde tadyhle ta událost začíná. Je možné – já připouštím, že třeba tohle je chyba, tohle považovat za počátek – možná, že každá událost tady má takovýhle chobůtek někam strašně daleko a hluboko do toho vnitřního světa vnořený. A že tedy někde všechny ty události mají cosi společného, všechny ty události mají ty chobůtky někde tadyhle v tom... To je věcí bádání, to není věcí úvah. To je potřeba podrobit přesnému a přísnému zkoumání.

Teď to vypadá nepochybně jako pseudo-*sci-fi*. A věřím, že někteří z vás ty *science fiction* čtete, tak to by krásně mohlo se vypracovat literárně v této podobě. Ale je to důležitá věc. Jestli jsme si ukazovali, že třeba – podívejte, kdyby tohle byla buňka těla a těch buněk je tolik, tak ty buňky někde musejí být integrovány. Poněvadž ty buňky totiž jsou události. Ty události někde začínají a končí. Končí někde tam nahoře, tam odumírají, odhnívají, odpadají, a odněkud to roste. A teď když to roste z budoucnosti – a my pořád musíme vědět, že nitro a budoucnost jsou dvě časové dimenze niterného – no tak v tom případě teda musíme předpokládat, že tam nějakým způsobem funkce těch buněk je integrována nepředmětně, niterně. Že tedy je něco jako nitro toho superorganismu na rozdíl od toho miniorganismu nebo suborganismu jednotlivé buňky nebo jednotlivé tkáně. Už tam musíme předpokládat, že nějaká integrita je garantována tím niternem.

My jsme si už ukazovali, že kromě toho ta událost je serií soujsoucností. A ty jednotlivé soujsoucnosti nesmí být chápány jenom vnějšně, to jest nesmíme z nich dělat jistoty, a musíme vědět, že jsou spolu nějakým způsobem sjednoceny, že jsou svázány, že jsou srostlé. Ten srůst je niterný, on není navenek. Ten srůst je niterný. A když tu niternost, tu vazbu na niternou integritu nějak narušíme, tak organismus umírá, i když leckterá buňka to může přežít.

Čili tohleto všechno je jakési otevření jistého tematického pole, jistého nového pole pro zkoumání. A je

třeba si to vzít ne jako fakt, nýbrž jako určitý pokus o distanci od toho, co se obvykle o tom říká, abychom věděli, že se nesmíme nechat zcela zahltit tím, co se stalo obecným proudem. Vracím se k tomu, co jsem řekl na začátku, že je třeba pečovat o to, abychom nebyli pouze nesení tou masou toho všeobecného, toho, co zvítězilo. Musíme si být vědomi toho, že co se stane masovou záležitostí – a to platí i o církvi – že už je vedle nutně, že? Takže masová církev, lidová církev, je nutně církev, která se dostala na scestí. To je absurdní, já vím, že se to mnoha lidem nebude líbit, ale patří to k podstatě věci. Ne že by to byl nesmysl. Já jsem přesvědčen o tom, že třeba dnešní i ty nejnemožnější vadné církve mají jednu nezpochybnitelnou funkci. Pokud [nesrozumitelné]... To jest, že udržují evropské a Evropou poznamenané lidské povědomí v kontaktu se Starým a Novým zákonem.

Ta ohromná věc v křesťanství je, že tam – ať už myšlenkově to je jakkoliv upadlé a ať už ty zmatky jsou sebevětší, ať už lidé sebemeně vědí, co to je křesťanství – tak přece jenom pořád v té církvi se čte Bible. A to není jenom převyprávěný nějaký katechismus nebo převyprávěná dějeprava, to je celá starozákonní literatura židovská a vybraná celá novozákonní literatura.

A dokonce teď můžete vidět, jak je takový určitý tlak zajímat se o ty texty, které jsou mimo kánon. Ať už starozákonní, ať už novozákonní. Náš děkan v této věci je jedním z průkopníků. Jednak na domácí půdě nám tady ukazuje, co to byla gnose. Bez toho nemůžeme pochopit, co to bylo křesťanství tehdy, protože to byl zápas s gnosí. Musíme znát protivníka. Ale na druhé straně vydal *Tomášovo evangelium* a budou další věci, teď bude vydávat kritické vydání apokryfů. To je to, co potřebujeme strašlivě. Tedy nám ani nestačí kánon. My potřebujeme ještě ty deuterokanonické a mimokanonické texty, abychom měli ten kontext. Bez toho to totiž nedává plný smysl.

Tohleto je něco, co dělá ta církev, co dělají teologové, i když jsou vedle. Já neříkám, že jsou vedle, ale i když jsou vedle, tak mají tuto pozitivní funkci. To je cosi jedinečného, co se nedá srovnat s ničím jiným na světě. A kde se to začalo dít? Jako například, když dneska se Indové vracejí k nějakým svým starým textům, tak to většinou jsou právě vědci, kteří se nechali inspirovat tím, co dělali Evropané se svými biblickými texty. Samozřejmě to má ještě nějaké starší proudy, ale nikdy to nebylo tak dokonalé. Všimněte si, že Řekové nepovažovali za nezbytné zachovat všechny spisy, pečovat o to, aby byly zachovány spisy těch prvních filosofů. Máme jenom zlomky, jenom co kdo citoval. Ještě ve středověku se nečetli autoři. Je úplně dneska už jasné, že existovala jakási *enchyridia*, jakési výběry citátů a všichni teologové prostě museli znát ty výběry, ale nečetli originální spisy. A proto se také mohlo stát, že i když se pěstovala dlouho jedna z nejdelších tradic, to jest tomismus, tak se prostě ten Tomáš vlastně nečetl pořádně. Musel přijít až filosof ve dvacátém století, který inspiroval jednoho teologa, aby to přečetl znovu celé a novými očima. Najednou tam najde něco, co ti tomisté prostě celou tu dobu jakoby neviděli, jako kdyby toho nebylo.

To je cosi, co Evropa má jedinečného a k čemu je možné... A velmi důležité je k tomu to, že se vydávají staré texty. Dneska máme vydaného Platóna, vydaného Aristotela, jsou oxfordská vydání, každý se k tomu vrací. Nejen samozřejmě, chtějí to i ostatní národy. Máme nová vydání francouzská, nová vydání německá, dvojjazyčná a tak dále. Dělá se to u filosofů, ale nejdřív se to začalo dělat právě s Biblí. Je třeba znát hebrejštinu, je třeba znát *koiné* a pak tam je ta klasická stará řečtina a tak dále.

Tohleto je cosi, co nikdo jiný nedělá. Ve vědě to dělají klasičtí filologové, dělají to s filosofií a s Plutarchem a s Hérodote, s historiky takzvanými a podobně. Ale s Biblí to dělají křesťané, to dělají biblické společnosti. To je tedy strašně důležitá věc. Protože tam ještě pořád je bohatství, o němž nemáme potuchy. A my se tomu můžeme naučit jedině, když se nenecháme vléci tím proudem, který už všechno ví.

Vy budete mít, jak vždy znovu vám opakuji, vy budete mít funkci na sboru ne říkat lidem, co už vědí od konfirmací a jenom to připomínat a nenechat je to zapomenout. Vy jim musíte říct, že je to jinak. To je úkol kázání. Upozornit je na to, že co už vědí až dosud, jim nesmí překážet ve slyšení slova Božího *hic et nunc*, v tuto chvíli. Aby to bylo slyšet, tak to nesmí být překřikováno tím, co už víme předtím. To je takové napětí v tradici, strašně důležité.

Ale něco důležitějšího než tradice je ten okamžitý hlas pravdy nebo hlas slova Božího nebo jak to nazvete. Ale je to to, co vás teď oslovuje. A na co musíte dávat pozor. Úkolem duchovního je, aby připravil svým kázáním ty, co poslouchají – pochopitelně ty, co neposlouchají, ať už proto, že nejsou nebo jsou jenom duchem nepřítomni, ty připravovat nemůže – aby připravil ty, co poslouchají, aby zaslechli to skutečné slovo Boží a ne jenom přečtený kousek verše nebo několik veršů z Bible. Aby slyšeli slovo Boží za tím. A k tomu je potřeba nějakých nástrojů, které je vymknou z toho dosavadního způsobu myšlení. Filosof nemůže dělat víc. Filosof není žádný prorok, nemůže hlásat slovo Boží. K tomu tady není. Já pochybuju, že dokonce je tohle úkolem teologa, ale to je vaše věc. Nebudu do toho se vměšovat, ale filosof rozhodně není od toho, aby předstíral, že tady je na místě proroka. Ale filosof je tady rozhodně proto, aby ukazoval, že pravda není tam, kde je nějaký velký široký proud. A může se takový filosof také opřít, když je potřeba a mluví před teology, o to, že i k té pravdě vede cesta úzká a že je málo těch, kdo po ní chodí.